

Nya lösningar i befintliga byggnader

Alla har inte möjlighet att smälla upp en ny och modern ladugård – och det är inte alltid som det är den bästa lösningen, för den delen. Det finns många goda exempel på hur man kan bygga om och utrusta befintliga byggnader med väl fungerande lösningar, i flera fall både billigt, snabbt och med egen arbetsinsats. Det kan fyra gårdar i Småland vittna om.

PAULA CEDERBERG | text & foto

BREDSTORP – Roboten har en stor social dimension

Rekordsnabbt bygge värt vartenda öre

Livet som mjölkbonde blir ett annat med en robot, menar Kjell Axelsson till vänster. Nu kan han både följa med på barnens hockeyträning och åka med på semester – en investering för familjejordbrukets framtid.

STRAX UTANFÖR TRANÅS ligger gården Bredstorp som drivs av Kjell Axelsson med familj. Det är en arrendegård ägd av kommunen med 40 kor, 52 ha åker och 50 ha bete.

På Bredstorp har man haft ekologisk produktion sedan fyra år tillbaka. När lösdrift blev ett regelkrav fick Kjell Axelsson med sina uppboundna kor ett och annat att fundera på. Hur skulle han göra nu för att fortsätta – satsa på kött istället för mjölk?

– Jag fick se till vilka alternativ jag hade och analyserade mig själv vad gäller vad jag faktiskt kan och vill. Resultatet blev att jag bestämde mig för att fortsätta med mjölkkor och då var det att köra 100 % som gällde.

Klart på en månad

Inspirationen till förändring kom från en artikel i Husdjur som handlade om en gård som byggt om och investerat i mjölkrobot. Det, samt en annons om en begagnad mjölkrobot

på Blocket, fick Kjell att börja ta reda på mer om hur han skulle kunna hitta nya lösningar på Bredstorp.

Planeringen med att bygga om den gamla ladugården sattes igång, men istället för att köpa begagnad robot beslutade sig Kjell för att satsa på en ny – en röd Lely-robot.

På våren 2011 skred han till verket; nya liggbåsar skulle byggas, foderspalten tas bort och mjölkroboten installeras. Det var kort om tid då allt behövde vara klart innan början av maj och allt skulle göras i egen regi. Men planerna gick i hamn och på en månad var bygget klart!

– Det var en tuff tid. Att bygga och mjölka samtidigt var inte optimalt, men det gick.

Enligt Kjell handlar det mycket om en kombination av envishet och positiv inställning.

– Det går inte att fokusera på bekymmer, utan det är bara att köra ner huvudet och åka. Jag skulle aldrig ha gett mig.

Från att ha haft 35 uppboundna kor finns nu plats för 50 kor i lösdrift med robot. Investeringskostnaden blev 2,2 miljoner, varav Kjell fick 600 000 kr i investeringsstöd. Med 49 koplatsar blev det en egen investering på 32 600 kr per plats. Den största budgetmissen, enligt Kjell, var alla elinstallationer.

Trots tidåtgång och oväntade utgifter är Kjell Axelsson nöjd med sitt bygge.

– Det blev en stor investering, men det var värt vartenda öre. Det är kanske inte ofta som det händer, men jag vill faktiskt ge beröm till skattemyndigheten för att de gav ett riktigt bra stöd. Jag har inte haft några bekymmer att få tillbaka moms-pengar och det innebär en stor hjälp för likviditeten.

Social dimension

Att ha satsat på en ny mjölkrobot innebär för Kjell Axelsson något större än bara en modernisering av produktionen.

– En robotinvestering höjer faktiskt ens dignitet som mjölkproducent. Jag tror att det kan underlätta vid generationsskifte eftersom man med robot kan man leva ett mer socialt liv. Det kanske gör att barnen känner att det är roligare att ta över i framtiden.

Kjell ger exempel på hur olika livet som mjölkbonde kan se ut.

– En bekant till mig lägger ner sin mjölkproduktion nu för att han inte orkar längre: han jobbar ca 60-70 timmar per vecka. Jag som har robot kan vara med på allt från barnens hockeyträningar till att kunna åka på semester med hjälp av en avbytare, berättar Kjell. På så vis är det faktiskt en investering för familjejordbrukets framtid.

GALTÅS – Dikor i liggbås och utökning

Ombyggda ladugårdar är hem för Sveriges dyraste Herefordtjur

PÅ GALTÅS SÖDERGÅRD I TRANÅS bor Helena Jonsson och Göran Johansson med familj. Här odlas 60 ha åker med vall och helsäd för egen produktion och utöver det finns även tillgång till 50 ha naturbeten. Produktionen är KRAV-godkänd sedan 2001. Sedan 1990 har Galtås en framgångsrik produktion av 60 stamboksförda hornlösa Herefordkor med inriktning på avel. Avelsdjuren säljs över hela Sverige och några går även på export. Kuriosa

är att Sveriges hittills dyraste Herefordtjur föddes här.

Liggbås och djupströ

Djuren hålls i fem olika byggnader på vintern i två system; liggbås och djupströbädd - allt i gamla byggnader. Innan ladugården Galtås Södergård byggdes om 1999 var den inredd för uppbundna djur.

Nu finns där istället liggbås med 30 liggplatser. Arrendeladugården, Galtås Norrgård, ligger tätt intill

och byggdes om 2008 med liggbås för 35 liggplatser samt en 150 m² djupströbädd anpassad för 8-10 kor. Djupströbädden används idag som kalvningsavdelning.

– Har man dikor får man inte missa att bygga tillräckligt med kalvningsboxar eller en egen kalvningsavdelning, rekommenderar Göran Johansson. Det var en av Galtås egna kapphästar.

Tog en sommar

Investeringen för Södergården blev ca 200 000 kr och för Norrgården ca 400 000 kr, med ett investeringsstöd på ca 30 %. Allt byggarbete gjordes i egen regi under sommarhalvåret och hösten. Parallellt kunde produktionen vara igång i stort sett som vanligt.

– En fördel med att ha dikor och ekologisk produktion är ju att alla djur då går ute på sommaren, så det var inga problem, berättar Göran.

På Galtås är man nöjda med att ha satsat på nya lösningar i befintliga byggnader.

– Man ska inte vara rädd för att bygga om gamla hus. De finns ju där, så varför inte använda dem? tycker Göran.

Man ska inte vara rädd för att bygga om gamla hus, menar Göran Johansson på Galtås. På gården hålls djuren vintertid i fem olika byggnader som alla är gamla och ombyggda antingen med liggbås eller djupströ.

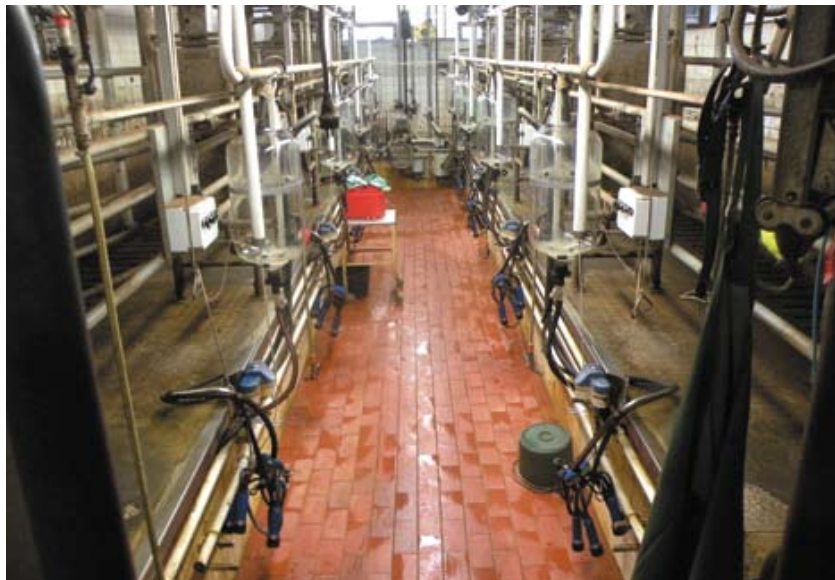

► nya lösningar i befintliga byggander

Fler smålänningar

ADELÖVS GÅRD drivs av Mikael Wik och tre anställda. Produktionen består av 100 ekologiska mjölkkor i lösdrift. Tidigare hölls djuren uppboundna i långbås, men efter ombyggnad av ladugården så har de nu foderliggbås och mjölkas i mjölk-grop.

Men på Adelöv produceras inte bara mjölk utan även vindkraft och närvärme. År 2010 byggdes en vedeldad värmeanläggning på gården och sedan hösten 2011 är Adelövs gård leverantör av värme till både församlingshemmet och dagiset som ligger ett stenkast från gården. Totalt säljer man ca 100 000 kWh per år. Det senaste byggprojektet på gården är ett litet vindkraftverk, ett begagnat Wind World 250 kW från Halland. Med hjälp av det räknar Mikael med att kunna producera ca 200 000 kWh.

På Adelövs gård har långbåsen för uppboundna djur bytts ut mot liggbås och mjölkningen sker i grop.

Gården satsar också på energi. I bakgrunden ett litet begagnat vindkraftverk och till höger en vedeldad värmeanläggning som levererar värme till gårdens grannar församlingshemmet och dagiset.

Rastning eller lösdrift

Rätt många ekobönder står precis som Kjell Axelsson i reportaget från Bredstorp inför ett beslut om vad de ska göra när det från 1 januari 2014 är stopp för alla dispenser för att ha uppbounda nötkreatur i ekologisk produktion. Från detta datum får endast små producenter ha uppboundna djur, och som små räknas företag med max 45 platser för uppboundna djur. Detta regleras av EUs förordning och är inget som svenska myndigheter eller KRAV kan påverka.

Tillåtelsen att ha uppboundna djur i små besättningar kommer att kopplas till krav på rastning utomhus under stallperioden. Förutom stora kostnader i form av merarbete kräver rastningen ofta också investeringar i rastgårdar eller andra skrapbara ytor. Det kan också vara så att arrondering kan göra rastningen fysiskt omöjlig. Risken är stor att många av de familjejordbruk det handlar om lägger ner produktionen i förtid.

Många väntar nu på att Jordbruks-

verket ska precisera vilka krav och undantag som ska vara kopplade till kravet på rastning. Vad är tjänlig väderlek? Vad är lämpligt underlag? Hur länge ska korna rastas?

Hur som helst – byggande kommer att behövas, antingen till lösdrift för att slippa rasta eller anordningar för att klara rastningen i olika typer av väder. Och investeringsstöden är slut i hela landet.

LENA KARLSSON

På Säby sparas tjurkalvarna som stutar och föds upp i ett relativt nytt ungdjursstall.

SÄBY PRÄSTGÅRD ägs av Linköpings stift och arrenderas av Mats och Maj-Britt Svensson. Gården är en ekologisk mjölkgård sedan 1998. År 2010 installerade Mats och Maj-Britt en robot, en DeLaval VMS, i en befintlig ladugård från 1905 och byggde om så att de tidigare 50 uppbundna korna kunde utökas till 70 kor i lösdrift. Utöver mjölk har Säby prästgård även stutar till köttproduktion i ett relativt nytt ungdjursstall.

Korna däremot bor kvar i gamla lagården från 1905, nu med robot och liggbås istället för uppbundet. Samtidigt ökade man från 50 kor till 70. Mats Svensson är nöjd.

Litet inte dyrare

En koplats behöver inte med automatik bli dyrare för att den byggs i en mindre besättning. Det visar t ex ett examensarbete 2008 av teknikagronomen Johan Johansson.

En koplats i nybygge kostade i Johan Johanssons uppföljning av 23 gårdar 65 000 kr i snitt (2007 års kostnadsläge) men med stor variation. Typ av mjölkningssystem gör inte så stor skillnad för kostnaden förutom robot som ger ytterligare 16-19 000 kr högre kostnad.

Upphandlingens betydelse för bygg-

kostnaden undersöktes inte av Johan Johansson, men han är själv med hjälp av olika erfarenheter av åsikten att den har mycket stor betydelse, oavsett om det är lantbrukaren själv som är en duktig förhandlare eller om utomstående rådgivare anlitas.

Hans egna råd är:

- Välj mjölkningssystem efter byggnationens storlek samt egna preferenser.
- Väljs robotmjölkning skall arbetstidsförkortning jämföras mot merinvesteringen.

- Bygg oisolerat djurutrymme om klimatet medger.
- Foderbordstyp väljs för att passa gården i övrigt, körbart foderbord är flexibelt vid expansion.
- Lägg stor vikt vid upphandlingen av stallbyggnationen.
- Bygg i rätt tid. Följ utvecklingen av faktorprisindex.
- Följ upp samtliga byggkostnader löpande under byggnationen.

LENA KARLSSON